

AZ ÜGYNÖKÖK A PARADICSOMBA MENNEK

Beszélgetés Dézsy Zoltánnal, a rendezővel + filmrészletek

<http://www.utolag.com/EjjeliMenedek1217.htm>

Az ügynökök a paradicsomba mennek
színes, magyar játékfilm, 91 perc, 2010

rendező: Dézsy Zoltán
forgatókönyvíró: Dézsy Zoltán
zeneszerző: Vizy Márton
operatőr: Mertz Lóránt
vágó: Zimay András

szereplő(k):
Karalyos Gábor
Lukács Sándor
Kubik Anna
Vizy Márton
Benkóczy Zoltán
Andorai Péter

Kárász Mátyás jólétben él pártállami funkcionárius szüleivel a Rózsadombon. Korábban elit egyetemekre járt külföldön, most az ELTE-n tanul. A nyolcvanas évek vége felé az akkor alakuló ellenzékiekhez csatlakozik, a III/III-as Főcsoportfőnökség választás elé állítja: vagy csatlakozik az ügynök-hálózathoz vagy kiutasítják az országból.

Bemutató dátuma: 2010. december 16. (Forgalmazó: Videopartner)

Vetítik:

MŰVÉSZ

(1066 Budapest, Teréz krt. 30. , tel: 1-459-5050)

Szombat (December 18.) 17:30
Vasárnap (December 19.) 17:30
Hétfő (December 20.) 17:30
Kedd (December 21.) 17:30
Szerda (December 22.) 17:30

URÁNIA NEMZETI FILMSZÍNHÁZ

(1088 Budapest, Rákóczi út 21. , tel: 1-486-3413, 1-486-3414)

Szombat (December 18.) 15:00 19:00
Vasárnap (December 19.) 15:00 19:00
Hétfő (December 20.) 17:00 19:00
Kedd (December 21.) 17:00 19:00
Szerda (December 22.) 17:00
Csütörtök (December 23.) 17:00 19:00
Vasárnap (December 26.) 17:00 19:00
Hétfő (December 27.) 17:00
Kedd (December 28.) 17:00
Szerda (December 29.) 17:00 19:00

Kritikák, recenziók

1.

A rendszerváltás diszkrét baja

2010. december 17.

Tudjuk, hogy Az ügynökök a paradicsomba mennek egy szerény költségvetésű tévéfilmnek készült, és annak, az utóbbi időkben szokott (és általunk egyébként határozottan bátorított) eljárásnak köszönhetően került a mozikba, hogy magyar alkotásokat mutassanak a vásznon. Ez nem baj. A probléma, hogy az olykori jó jelenetek és korhangulat-ábrázolások ellenére a film nem tud élményszerűvé válni, szájbarágósan mantráztatja mondatait statikus szereplőivel.

Új "divat": monitortól a vászonra

A fentebbi trend – ami igaz Pozsgai Zsolt tévére készült filmjeire (Csendkút, Mindszenty – Szeretlek, Faust, A föld szeretője), vagy Török Ferenc tévé-alkotásaira (Koccanás, Apacsok) – miatt visszafogott, digitális kamerákkal rögzített látványvilágra kell számítanunk. Amit a celluloid testgazdagsága megjelenésében nyújtani tud, itt a mozgókép szellemiségének kell pótolnia: tartalmaznak, frissnek, élményszerűnek kell lennie. Az ügynökök a paradicsomba mennek legnagyobb problémája sajnos az, hogy minden szimpatikus igyekezete dacára nem élményszerű, inkább a dokumentumos közlés irányába húz, mintsem a játékfilmek felé.

Alkalmasint Családi kör-szerűen beszél, nem lennénk meglepve, ha a következő jelenetben előlépne Ranschburg Jenő (oké, egy képzett történész), és elmagyarázná, mit láttunk.

"Ügynökség"

A rendező-forgatókönyvíró, Dézsy Zoltán jól érzi: az "ügynökségről" beszélni (filmezni) kell. Nagyon elmaradtunk közelmúltunk ilyenét feltárásával. Szemben, mondjunk, a németekkel, Florian Henckel von Donnersmack önfeltáró filmje, A mások élete 2007-ben Oscar-díjat is ért. De említhetnénk romániai szomszédjainkat, akiknek lenyűgöző a közelmúltat feldolgozó filmművészete (aminek a Mozinet-könyvek sorozatában Gorác Anikó Forradalmárok címmel egy nagyszerű munkát szentelt). Igaz, játékfilmek tekintetében "ügynökfronton" megtettük az első lépéseket (csak kiragadva: Erdélyi Dániel: Előre!, Mészáros Márta: Utolsó jelentés Annáról, és idetartozik a már hivatkozott Török-film, az Apacsok is), és készül Bergendy Péter: A vizsga című opusa, azonban jócskán akad még bepótolni való ezen a területen.

Riporter attitűd

Minden – inkább formai, mint tartalmi – hibája ellenére értékes alkotás vagy mozgóképi kordokumentum Dézsy Zoltán (Szűcs Laci visszatér) első nagyjátékfilmje, Az ügynökök a paradicsomba mennek. A magyarországi közelmúlt feldolgozásában Dézsy jól tudja hasznosítani riporter attitűdjét, ugyanakkor éppen ez a tényfeltárói hozzáállás válik a játékfilm rovására. Filmje "eljátszófilmtelenedik": a tévé előtt üldögélő beszélő fejek kommentálják az aktuális híradót. Dézsy eddig dokumentumfilmként is értelmezhető riportokat, riportsorozatokat készített: az általa "XX. századi politikai kalandornak" titulált Gerő László arcképével debütált, forgatott Russay Istvánról, a Mineralimpex vezérigazgatójáról – a közéleti hatalmat a pénz hatalomba mentő pártkatoná tipikus portréját rajzolva meg –, Pincebörtön 1-2. címmel az ÁVH-s épületek véres históriáját, illetve a Köztársaság téri bolsevik-központ ostromát dolgozta fel, illetve foglalkozott a Kulcsár-perrel, Teller Edével és a mai napig vitatott tulajdonú, mesés és titokzatos eredetű Seuso-kinccsel – és így tovább.

Mission: Impossible

A lehetetlenséggel határos missziót tölt be Dézsy, amikor nekigyürkőzik a húsz évvel ezelőtti világ bemutatására. Két okból is. Egyrészt egyre nehezebb hiteles és használható korabeli forrásokhoz jutni (napi hír: felszámolják az ügynökmúltat vizsgáló Kenedi-bizottságot, s a természetes fogyás miatt csökken a szemtanúk száma), másrészt érzékeny és fájdalmas a téma. Amíg a csehek és a németek összeszorított foggal rögvest a szabadság utáni órákban rendezték – például – a besúgók kérdését (és például Németországban, aki a Stasi tagja volt, nemhogy közéleti szerepet nem vállalhatott, iskolában sem taníthatott), addig nálunk erre nem került sor. A szemérmesség és a bátortalanság miatt, vélik egyesek; az érintettség okán, mondják mások.

Az ügynök határa

Azazhog: mindenki, a közéleti elit mindegyik tagja így-úgy érintett volt, Dézsy a játékfilmjében egyenesen azt állítja, hogy a rendszerváltást a régi rendszer bizonyos (érdek-) emberei

vezényelték le, ők mozgatták a korabeli államellenzékét, hogy az elkerülhetetlen átmenet vér nélkül, de leginkább: a javukra, pozícióikat megerősítve menjen végbe. Dézsy tulajdonképpen ezzel – ha akarom – városi legendával játszik el, és könnyen képes meggyőzni azokat, akik az összeesküvés-elméletek hívei (például: én). Arról mesél, hogy egy a pártállami körülmények között kifejezetten jó módon élő, szépreményű egyetemista ifjú, Kárász Mátyás (Karalyos Gábor) – funkcionárius-diplomata szülőkkel (apa: Andorai Péter, anya: Kubik Anna), akik révén a Sorbonne-t is megjárhatta – az 1980-as évek végén érzi a süllyedő szocializmus áporodott levegőjét, szabadságra vágyik, és barátaival csatlakozik a szamizdatos ellenzéki mozgolódáshoz. Miután azonban egy házilag sokszorosított kiadvánnyal lebuknak, Matyit megzsarolja a családi barát, egyébként titkosügynök-szervezeti csoportfőnök ezredes (Lukács Sándor), miszerint vagy elhagyja az országot jó időre – és nem láthatja menyasszonyát (Trokán Anna) –, vagy "segít" neki, és jelentéseket készít a szervezkedő ellenzékéről. Az ezredes azzal győzi meg a fiút, hogy ez nem besúgóí munka, a barátainak az elárulása, hanem az elkerülhetetlen demokratikus többpártrendszerre történő átállás aktív elősegítése, a vértelen politikai forradalom sikerre juttatása. Történelmi hős válhat belőle, ígéri az ügynökfőnök, és valóban: Mátyás, mint az ellenzék hőse masírozik be az első szabad parlamentbe ("a paradicsomba"), hasznossága és jelentősége biztos tudtában – kár, hogy feleségét, rokonait, barátait, általánosságban: emberi kapcsolatait elveszítve.

Erények és hibák

Azonban ne gondoljuk azt, hogy nagyformátumú "móriczi" hősök vannak itt (mint Kopjáss István zsarátnoki főügyész a Rokonokban). Átalagos és jellegzetes alakok – Dézsy jó érzékel választott ilyen figurákat –, a lázadó, egyébként rendszer-kedvenc fiatal értelmiségi és barátai, a funkcionárius szülők, a rendszerhű munkásőr, illetve antikommunista góbé após, a simamodorú beszervező-tiszt, a buta (oszlato-) rendőr stb.

A film legnagyobb hatású és legjobb jelenete a fiú és az ezredes párbeszéde a beszervezésről. Utóbbi úgy ördögi, hogy inkább simulékony, (a dicsőiséggel) kecsegtető, a jól célt kitűző (vértelen átmenet, az új rendszer születésének segítése), az előbbi egy átlagos fiatalember, és a beszervezés – pofonok, erőszak nélkül – fogja magát, és egyszerűen csak megtörténik. Az ügynökök a paradicsomba mennek másik nagy erénye az erodálódó, ám azért külsőségeiben nagyon is működő hétköznapi pillanatok bemutatása. A mai fiatalok – hála Istennek – nem tudják, micsoda az igazoltatás, amikor a rendőr az utcán mindenféle indok nélkül elkérte a személyit, és "ellenőrizte" az adatokat, és élénken érdeklődött, hogy hova-hova. Ugyanígy érzékletesek és érzékenyek a kocsmai politizálások képei.

Ám ezek csak pillanatok. A film jelentős részét a televíziót bámuló szereplők képei teszik ki. Egyfelől jó, hogy korabeli eseményeket viszontlátunk, például amikor Szűrös Mátyás ideiglenes köztársasági elnök 1989. október 23-án a parlamenti dolgozószobája kiserkélyéről kikiáltotta a Magyar Köztársaságot (és Dézsyben volt annyi "pimaszság", hogy utólag egy belső jelenetet forgatott hozzá, ahogy a Szűrös Mátyás alakította Szűrös Mátyás az erkélyajtóhoz sétál), másfelől a kordokumentumok, egykori híradók ilyen becsempészése a történetbe a történet halálát eredményezi. Az ügynökök a paradicsomba mennek című filmen látszik, hogy készítője dokumentumfilmes, aki a játékfilmes ábrázolásra még nincs készen, igaz, párbeszédek tud írni, de képileg nincs képben, s a színészvezetés tekintetében is akad még mit gyakorolni. De

esetében van értelme a gyakorlásnak.

Kinek ajánljuk?

- Az 1962 és 1972 között születetteknek.
- Akiket érdekelnek a rendszerváltás (vagy rendszerváltozás) dokumentumai (híradói).
- Összeesküvéselmélet-hívőknek.

Kinek nem?

- Akik egy jól kidolgozott és eljátszott magyar ügynökfilmre vágynak.
- Akik nem szeretik a tévéfilmeket.
- Politikusoknak.

5/10

Gulya István, PORT.hu